ಪ್ರತಿಬಿಂಬ

PRATIBIMBA – Multidisciplinary Kannada Research Journal of IIMRD
ISSN: 2582-2284
Vol-2 Issue 3, Nov-Dec 2020, 32-35
©*IIMRD*, Mysuru
IIMRD JOURNALS
www.iimrd.com

ವಿಶೇಷ ವಿವಾಹ ಕಾಯ್ದೆ–1954: ಒಂದು ವಿವೇಚನೆ

ಬಸವರಾಜು[1] ಮತ್ತು ಡಾ.ಪೂರ್ವಾಚಾರ್.ಎಂ[2]

ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯ ತುಂಬಿದ ದೇಶ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿಖ್, ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿದ್ದು. ಮುಸ್ಲಿಂ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು ಮತ್ತು ಪಾರ್ಸಿಗಳಂತಹ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳ ಜನರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಯಾ ಧರ್ಮಗಳು ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಪಂಚದಾದ್ಯಂತ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ವಿವಾಹದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರು ಮದುವೆಗೆ ಸಂಗಾತಿಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಆ ಆಯ್ಕೆ ಜಾತಿಯನ್ನು ಆಧಾರಿಸಿತ್ತು ಇದಲ್ಲದೆ ಅಂತರ್ಜಾತಿ ವಿವಾಹವಾಗುವುದು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ದವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಮಾಜ ಬದಲಾವಣೆಯಾದಂತೆ ವಿವಾಹದ ಅಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೆಲವೂಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಧು–ವರರಿಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲದೇ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡದೇ ಸರಳವಾಗಿ ವಿವಾಹವಾಗಬಹುದು ಈ ವಿವಾಹಗಳನ್ನು ಕಾನೂನಿನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನೋಂದಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಮತ್ತು ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ ಪಡೆಯಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ವಿಶೇಷ ವಿವಾಹ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ವಿಶೇಷ ವಿವಾಹ ಕಾಯ್ದೆ–1954

1954ರ ವಿಶೇಷ ವಿವಾಹ ಕಾಯ್ದೆಯು ಭಾರತದ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿಗಳಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾರತೀಯ ಜನರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಮದುವೆ ರೂಪವನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ಸಂಸತ್ತಿನ ಒಂದು ಕಾಯ್ದೆ. ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವ ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ನಂಬಿಕೆಯ ಹೊರತಾಗಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು 13ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಒಂದು ಶಾಸನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ವಿಶೇಷ ಕಾನೂನು ಅಧಿನಿಯಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ವೈಯುಕ್ತಿಕ ಮದುವೆಯು ಕಾನೂನುಗಳಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. 1872ರ ಕಾಯಿದೆ ಜಾರಿಗೆಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು ಆದರೆ ನಂತರ ಕೆಲವು ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಗೆ ಅಸಮರ್ಪಕವಾದದ್ದು ಕಂಡುಬಂತು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಹೊಸ ಶಾಸನವನ್ನು ಜಾರಿಗೆಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹೆನ್ರಿ

[1] *ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ, ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಶಿವಮೊಗ್ಗ.*

[2] *ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಕಲಾ ಕಾಲೇಜು, ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಶಿವಮೊಗ್ಗ.*

ಸಮ್ನರ್ ಮೈನ್ 1872ರ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದನು. ಅದು ಹೊಸ ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನದ ಕಾನೂನಿನಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಮದುವೆಯಾಗುವಂತೆ ವಿರೋಧಿಸುವವರಿಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ ಅಂತಿಮ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ತಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಗೆ (ನಾನು ಹಿಂದೂ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್, ಯಹೂದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ) ಮದುವೆಗೆ ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆ. ಇದು ಅಂತರ್ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಅಂತರಧರ್ಮೀಯ ಮದುವೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ಹಿಂದೂ ವಿವಾಹ ಕಾನೂನು ಆಯಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಮದುವೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ಕಾನೂನು ಬದ್ಧ ವಿವಾಹವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಧು–ವರರಿಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡದೇ ಸರಳವಾಗಿ ನೋಂದಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಮಕ್ಷಮ ಸಾಕ್ಷಿದಾರರ ಎದುರು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇದನ್ನೆ ನೋಂದಾಯಿತ ವಿವಾಹ ಎನ್ನುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬಾಹ್ಯ ಒತ್ತಡವಿರದೇ ಇರುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿವಾಹ ಕಾಯಿದೆ–1954ರ ಹೊಸ ಕಾನೂನಿನ 3 ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ವಿಶೇಷ ರೂಪವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು.
- ವಿವಾಹಗಳ ನೋಂದಣಿ ಮಾಡಿಸುವುದು.
- ವಿಚ್ಛೇದನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವುದು.

ವಿಶೇಷ ವಿವಾಹ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅನ್ವಯಿಸುವಿಕೆ

- ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯ
- ಹಿಂದೂಗಳು, ಮುಸ್ಲಿಮರು, ಬೌದ್ಧರು, ಜೈನರು, ಸಿಖ್ಖರು, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು, ಪಾರ್ಸಿಗಳು ಮತ್ತು ಯಹೂದಿಗಳು ವಿಶೇಷ ಮದುವೆ ಕಾಯಿದೆ 1954ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು.
- ಈ ಕಾಯಿದೆಯಡಿ ಅಂತರಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಈ ಅಧಿನಿಯಮವು ಭಾರತದ ಇಡೀ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಾರತೀಯರು ಇಬ್ಬರು ಸಂಗಾತಿಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ.

ಈ ಅಧಿನಿಯಮದಡಿ ಜರುಗುವ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕಾದ ನಿಯಮಗಳು

- ಮದುವೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಜೀವಂತ ಪತ್ನಿ ಹುಡುಗಿಗೆ ಜೀವಂತ ಪತಿ ಇರಕೂಡದು.
- ಮದುವೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವರ ಕನಿಷ್ಠ 21 ವರ್ಷ ವಧು ಕನಿಷ್ಠ 18 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ್ನು ಪೂರೈಸಿದವರಾಗಿರಬೇಕು.
- ಮದುವೆಗೆ ಮಾನ್ಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರ ಮಾನಸಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿರಬೇಕು.

- ವಧು–ವರರು ನಿಷೇಧಿತ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾಗಿರಬಾರದು.
- ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಬುದ್ದಿ ಭ್ರಮಣೆಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರಬಾರದು.
- ಮದುವೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಎರಡೂ ಕಡೆಯ ಸಂಬಂಧಿಕರು ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯದವರಾಗಿರಬೇಕು.

ಈ ಅಧಿನಿಯಮದಡಿ ವಿವಾಹದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು

- **ಉದ್ದೇಶಿತ ಮದುವೆ ಸೂಚಿಸುವುದು:** ನೋಂದಾಯಿತ ಮದುವೆ ಆಗ ಬಯಸುವ ವಧು ಮತ್ತು ವರ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಿತ ಮದುವೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವಾಹಾಧಿಕಾರಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನಮೂನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು.
- **ನೋಟೀಸಿನ ಸಂದರ್ಶನ:** ಉದ್ದೇಶಿತ ಮದುವೆಯ ವಧು–ವರರು ನೋಟೀಸಿನ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ವಿವಾಹಾಧಿಕಾರಿಯ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- **ಮದುವೆ ಸಂಬಂಧ ತಕರಾರು:** ನೋಟೀಸನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಳಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ 30 ದಿನಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ವಧು–ವರರು ಪರಸ್ಪರ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಯಾರದಾದರೂ ತಕರಾರು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅಂಥವರು ವಿವಾಹಾಧಿಕಾರಿಯ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ತಕರಾರು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ.
- **ತಕರಾರು ಬಂದಲ್ಲಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆ:** ಉದ್ದೇಶಿತ ಮದುವೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಯಾರಾದರೂ ತಕರಾರನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹಾಧಿಕಾರಿಯು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಕ್ತ ವಿಚಾರಣೆ ಜರುಗಿಸಿ ತಕರಾರು ಆಧಾರರಹಿತ ಎಂಬುದು ಕಂಡು ಬಂದಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಜರುಗಿಸಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ತಕರಾರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಜರುಗಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.
- **ವಿವಾಹಾಧಿಕಾರಿಯ ಹಾಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಮದುವೆ:** ನೋಟೀಸು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ 30 ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತಕರಾರು ಬಾರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬಂದ ತಕರಾರು ಆಧಾರರಹಿತ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವಾಹಾಧಿಕಾರಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಧು–ವರರು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ವಿಧಿ–ವಿಧಾನಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಅವರುಗಳ ಮದುವೆಯನ್ನು ವಿವಾಹಾಧಿಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಕನಿಷ್ಠ ಮೂರು ಜನ ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹಾಧಿಕಾರಿಯು ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಅಥವಾ ವಧು–ವರರು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ಕಛೇರಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಅವರ ಆಯ್ಕೆಯ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಾಗಲೀ ಜರುಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- **ವಿವಾಹದ ಧೃಡೀಕರಣ ಪತ್ರವನ್ನು ನೀಡುವುದು:** ವಿವಾಹವನ್ನು ಜರುಗಿಸಿದ ನಂತರ ವಿವಾಹಾಧಿಕಾರಿಯು ನೂತನ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ವಿವಾಹ ಧೃಡೀಕರಣ ಪತ್ರ ನೀಡುವುದು.

ಸಲಹೆಗಳು/ಸೂಚನೆಗಳು

- ಕೆಲವು ವಿವಾಹಗಳು ಇತರೆ ಕಾನೂನಡಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಡೆಯಬೇಕು.
- ವಿವಾಹದ ನಂತರ ಕಡ್ಡಾಯ ನೋಂದಣಿ ಮಾಡಿಸಲು ಸೂಚನೆ ನೀಡುವುದು.
- ಅಂತರ್ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಅಂತರಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡಬಹುದಿತ್ತು.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾತಿವಾದ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷ ವಿವಾಹ ಕಾಯ್ದೆಯು ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಜನರು ಇತರ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬಗಳ ಏಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ವಿವಾಹಗಳು ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕೀಕರಣ ಅದಲ್ಲದೆ, ಇದು ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ವೈಯುಕ್ತಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಜಾತಿಯ ಜನರು ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಜಾತಿವಾದದ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕುವುದು. ಅಂತರ್ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಅಂತರಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದು ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಡಿಲಿಕೆಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಕೋಮುವಾದವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಲು ತುಂಬಾ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಐಕ್ಯತೆ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಭಾರತ ದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- Agarwal .R. K. (2003). The Special Marrige Act- 1954. Pioneer Printer, Agra.
- Agarwal R.K. (2003). Hindu Law. Central Law Agency, Allahabad.
- Duncan M. Derrett. (1999). Religion, Law and State in India. Oxford University Press.
- Nagpal R.C. (1983). Modern Hindu Law. Estern Book Company, Lucknow.
- Paras Diwan’s. (1983). Family Law (Law of Marriage and Divorce in India). Allahabad Law Agency, Sterling Publisher, New Delhi.
- Subha rao C.C.V. (2004). Hindu Law. Gogia and Company, Hydarbad.